

Vladimír Novotný: *Paradoxy a paralely. Příspěvky k českému literárnímu dějepisectví. Od Komenského k Rejchrtovi*. Praha, Cherm 2006, 255 s., ISBN 80–86370–24–0.

Osobnost literárního historika, kritika a publicisty Vladimíra Novotného (1946) jistě není třeba literárněvědným bohemistům sáhodlouze představovat. Téměř každému, kdo se s ním seznámí, se v paměti vytvoří obraz vtipného mužíka vládnoucího nebezpečným množstvím encyklopedických znalostí všeho, co nějak souvisí s českou literaturou. Právě pro spojení obojího, tedy pro schopnost mluvit o literatuře pohotově a s nadhledem, je vyhledávaným účastníkem nejruznějších literárních konferencí a symposií. Z pronesených příspěvků, jež publikoval nejprve v konferenčních sbornících a mnohdy pak i časopisecky, výtěžil již třetí knižní soubor. V roce 2001 vydal Novotný titul *Problémy a příběhy. Soubor statí z literární bohemistiky. Od Puchmajera k Páralovi*, rok nato následovaly „úvahy o typologii české prózy z konce tisíciletí” (jak zní podtitul) *Mezi moderností a postmoderností* a konečně loni vyšel v téže grafické úpravě pražského nakladatelství Cherm soubor *Paradoxy a paralely. Příspěvky k českému literárnímu dějepisectví. Od Komenského k Rejchrtovi*.

Pro úplnost dodejme, že přestože se Vladimír Novotný pohybuje v literárním provozu či životě (jsou-li takové termíny vůbec přípustné) již více než tři desetiletí (bibliografická databáze Ústavu pro českou literaturu AV ČR eviduje první autorův časopisecký příspěvek k roku 1974), před rokem 1989 vydal pouze jedinou publikaci. Byl jí soubor statí *Odpovědnost tvorby* (1983) o soudobé ruské (respektive sovětské) literatuře; autor je totiž vystudovaný rusista a historik (tedy překvapivě nikoliv bohemista). S tím souvisí nemalé množství recenzí, studií a knižních doslovů, které Novotný ruské literatuře a její recepci u nás věnoval, stejně jako spoluúčasť – po boku jeho přítele Vladimíra Macury – při založení poloilegální organizace Baltský svaz.

V devadesátých letech pak následovala participace na učebnicových kompendiích *Český jazyk a literatura* (1992; s Annou Stejskalovou) a *Česká literatura ve zkratce 4* (2001; s Petrem Hanušskou), přehledový text *Nová česká literatura 1990–1995* (1995) a vlastním nákladem vydaný soubor *Literární kritiky* (1997). V loňském roce, kdy Novotný dosáhl významného životního jubilea, jeho publikační aktivity kulminovala: kromě recenzovaného titulu vyšel soubor sloupků otištěných ve společenském týdeníku Reflex *Literární reflexe (pro Reflex)* a dodatek k jeho bibliografii. V nové kritické řadě vydavatelství Protis se připravuje další soubor autorových

recenzí, k dokončení spíše monografie o díle našeho nejvýznamnějšího žijícího autora historické prózy Vladimíra Křenera.

Z naznačeného přehledu badatelovy knižní publikační činnosti evidentně vyplývá, že se zvyšujícím se věkem jeho profesní aktivita nijak nepolevuje, ba právě naopak. Novotného píle a šíře jeho zájmu je ostatně patrná již z podtitulu souborů jeho konferenčních příspěvků. Přestože autor je především uznávaným odborníkem současné české prózy, neváhá se ve svých referátech s erudicí sobě vlastní pustit do výkladu o díle Jana Amose Komenského, Novalise, bratří Nejedlých či kupříkladu Zdeňka Lorence.

Nejnověji vydaný soubor *Paradoxy a paralely* obsahuje sedmáct dílčích studií, jejichž tematická a historická různorodost je obhajitelná právě jen tou skutečností, že jde původně o referáty primárně určené pro publikování v konferenčních sbornících. Publikace věnovaná západočeskému básníkovi Josefu Hrubému, členovi redakční rady Novotným vedeného literárního časopisu *PLŽ*, je opatřena kratičkým úvodem nazvaným *Dějiny se dějí, dějepisceví se píše*. V něm autor reflektuje současnou diskusi českých literárních vědců a zejména teoretiků, kteří zpochybňují existenci diachronního vývoje literatury, hledají nové způsoby uchopení smyslu literárního díla a literární historii nejednou přímo zavrhuje. Přesvědčení o krizi dějin literatury Novotný ovšem v žádném případě nesdílí, což ostatně dosvědčují následujícími statěmi. Dokažuje v nich, že literární dílo jakkoliv staré, neznámé či na první pohled nenabízející současnému interpretovi novou konkretizaci je téměř vždy inspirativním podnětem a při jeho zkoumání lze odhalit leccos podstatného z charakteru epochy, tvůrce, soudobé kritické recepce či pozdější historické reflexe. Jak autor v úvodu lapidárně konstatuje:

[...] k času nepatří jen teoretizování, nýbrž i „sociolekt“ tvůrčí individuality či kulturní éry (s. 8).

Novotný se ve svých příspěvcích ponejvíce věnuje autorům či dílům dnes naprosto zapadlým, zneuznaným či zcela neadekvátně reflektovaným. Jednotlivé texty či celistvé dílo konkrétního autora pak analyzuje s takovým zaujetím a nonšalancí, jako by tím demonstroval, že neznalost dnes neznámých děl je především naše chyba, neboť v Novotného statích se stávají doslova živoucími organismy. Významnou měrou k tomu přispívá již zmiňovaná téměř polyhistorická znalost dobových reálií a stejně tak autorův svěží a neopotřebovaný jazyk, který má daleko k dnes preferovanému odbornickému ptydepe. V nejedné pasáži by se ovšem autorovi dala vytknout určitá slovní ekvilibristika, příliš dlouhá (ač nikoliv nesrozumitelná) souvětí a směřování k efektinímu slovníku, jak lze vyčíst už z titulu souboru.

Z jednotlivých studií uvedme pro příklad stať o význačném meziválečném prozaikovi Emilu Vachkovi, v němž autor poukazuje na zcela neadekvátní zařazení literáta mezi autory detektivního a humoristického ražení. Novotný právem vytýká současnému literárněhistorickému poznání (a svým příspěvkem jeho dluh zároveň splácí) marginalizaci Vachkovy psychologicky směřované prózy, jež má nejednou blízko

k „expresionistickým poetikám“, stejně jako románu *Pán světa* (1925), který lze považovat za první českou prózu náležející k žánru antiutopie. V jiné studii autor „objevuje“ téměř neznámého ruského spisovatele Josifa Kallinikova, který patřil mezi početnou skupinu umělců emigrovavších ze Sovětského svazu, jež našli azyl v meziválečné československé demokracii. Nejinak je tomu v případě studie s příznačným názvem *Nad jedním zamlčovaným románem Sonji Špálové*, v němž badatel referuje o próze *Petruška a soudruzi* (1947) autorky mnoha biografických románů. Novotný zde záslužně připomíná paralelu románu s Weilovým reportážním románem *Moskva – hranice* (1937), neboť oba byly bezprostředně po svém vydání odsouzeny jako „ideologické prohřešky“ a nesměly být po dalších čtyřicet let publikovány. Ve stati *Prozaický zpěv Lierův: Píseň míru* autor svoje zkoumání zaměřuje na pozoruhodnou maloměstskou satiru z titulu jeho příspěvku žánrového realisty, prozaika a fejetonisty Jana Liera. Novotný zde mimo jiné upozorňuje na opakující se nesprávný výklad Lierova vývoje, který se po roce 1893 jako beletrista odmlčel a knižně vydával svoje původně časopisecky otištěné prózy. Platí to rovněž o analyzované novele *Píseň míru*, jež vyšla v oblíbeném periodiku Zlatá Praha již v roce 1887, zatímco knižně byla publikována teprve roku 1900.

Stejnou (ne-li důkladnější) pozornost jako interpretovaným textům věnuje Novotný příslušným pasážím v literárněhistorických kompendiích a oprávněně vytýká jejich nedostatky, věcné chyby, pomýlení či nepřesné formulace. Jeho neslavitost je v první řadě namířena proti akademickým příručkám, jmenovitě *Lexikonu české literatury* a čtvrtému dílu *Dějiny české literatury*; méně výtek má autor vůči Janouškovu *Slovníku českých spisovatelů od roku 1945*, do něhož přispěl několika hesly.

Není žádnou novinkou, že v *Lexikonu* se nachází poměrně velké množství chyb, stejně jako je poněkud netaktní zvolenými stylistickými prostředky upozorňovat nejednou již zesnulé kolegy na nedostatky jejich slovníkových hesel či partií akademických *Dějin*. Leckterá poznámka pod čarou pak nabývá charakteru nevraživého výpadu vůči kolektivní dílům, na nichž se Novotný autorsky nepodílel. Jistěže podobná nařčení nejsou v odborné branži výjimkou, domnívám se však, že znalec Novotného formátu je zapotřebí nemá.

Erik Gilk, Olomouc